

Lapse kõne areng

6-7-
AASTANE
LAPS

Koolieelik räägib enamasti palju ja meeleldi. Tema kõne on ladus, teistele arusaadav ja väljendusrikas. Mõned lapsed vajavad aga kõneoskuse harjutamisel vanemate või logopeedi tuge. Hea suulise kõne oskus on eelduseks lugema ja kirjutama õppimisele ning õppetööga toimetulekule koolis.

Rajaleidja

Missugune on 6–7-aastase lapse eakohane kõne?

Laps:

- Suhtleb meelsasti eakaaslaste ja täiskasvanutega, kuulab neid, ootab oma vestluskorda ja püsib teemas.
- Kasutab sõnu ja häält vastavalt vestluspartnerile ja suhtlusolukorrale – näiteks räägib kodus perega vabalt, kuid võõrastega valib viisakamaid sõnu, teatris sosistab.
- Hääldeb õigesti kõiki häälikuid ja keerulisemaid sõnu (*inimene, liblikas, taldrik, krokodill*).
- Selgitab kujundlike väljendite (*tuul ulub, kevad koputab aknale*) tähendust oma sõnadega.
- Teab seost põhjuse ja tagajärje vahel, oskab oma arvamust põhjendada (*lumememm sulas ära, sest saabus kevad ja päike hakkas paistma*).
- Moodustab liitsõnu (*jalg+pall, auto+tee, külm+kapp*) ja tuletisi (*laulma-laulja*).

Laps mõistab ja kasutab õigesti:

- Grammatilisi vorme (käändeid, pöörideid) ja võrdlusastmeid (*väike, väiksem, kõige väiksem*), ei eksi laadivahelduslike sõnade (*seed/sigad*) kasutamisel.
- Aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (*eile, täna, homme, vahel, kohal*).
- Samatähenduslikke sõnu (*jookseb, lippab, sibab*).
- Samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (*joonistaja, joonistus, jooneline*).
- Üldnimetusi (*jalanõud, kodumasinad*) ja liiginimetusi (*jalanõud: kingad, kummikud, saapad*).
- Abstraktse tähendusega sõnu (*mõtlen, arvan, häbenen*).
- Inimesi ja nende tegevust iseloomustavaid sõnu (*kurb, aus, hooletu*).

Lapse sõnavalik on järjest täpsem, ta väljendab end pikemate ja keerukamate lausetega ning moodustab lausetest arusaadava tervikliku jutukese.

Kuidas lapse kõne arengut toetada?

RÄÄGI LAPSEGA

- Kasuta lapsele arusaadavaid lauseid, korda ja ütle sama mõtet teistmoodi.
- Anna lapsele aega kuulamiseks, mõistmiseks ja oma vastuse loomiseks.
- Julgusta last suhtlema erinevates olukordades, arutle lapsega tema enda ja teiste tegevuste üle.
- Selgita lapsele piltlike väljendite (*ninapidi vedama, jalgadele tuld andma*) ja mõistujuttude tähendust.
- Esita lapsele mõistatusi (*arva ära, kellest on jutt: tal on neli käppa ja saba, ta valvab maja*) ja suuna last sarnaseid ülesandeid ise looma.
- Suuna last arutlema enda ja kaaslaste käitumise üle, küsi lapse arvamust, lase lapsel oma valikuid põhjendada.

MÄNGI KOOS LAPSEGA

- Mängige erinevaid lauamänge: loto, memoriin, doomino, kaardimängud, sõnaseletusmängud jne.
- Mängige sageli sõnamänge, näiteks sõnaketti (*isA-Auto-Orav*).

- Mängige rollimänge, mis arendavad lapse oskust erinevates situatsioonides käituda: külas, kaupluses jne.
- Õpeta lapsele mängudes osalemist: mänguvoorude vaheldumist, reegleid ja nendest kinnipidamist, ka kaotamist.
- Õpeta last mängu kaudu oma tundeid väljendama.

HARJUTA KOOS LAPSEGA

- Õige ja vale häälduse (*ajaleht/alaleht*), sõnavormi (*kindad/kinnased, ruuduline/ruudune*) või sõnatähenduse (*pane kindad/kingad kätte*) ära tundmist.
- Sõnade täpset kasutamist (*jäme/paks raamat, kõrge/pikk puu*).
- Võõrhäälikuid sisaldavate sõnade hääldamist (*fotograaf, šokolaad, garaaž*).
- Häälikuühendiga sõnade hääldamist (*kloun, kaelkirjak, rabarber*).
- Sõnaridade, vigurlausete jms järele kordamist (*valge lehma saba musta lehma taga, musta lehma saba valge lehma taga*).
- Pöördlausete mõistmist ja moodustamist (*buss sõidab auto taga ja auto sõidab bussi ees*).
- Riimide moodustamist (*tass-kass, sool-tool-kool-rool-vool*).

LOE JA JUTUSTA KOOS LAPSEGA

- Ühenda raamatute vaatamine mõnusa suhtlemisega, et raamatud tähendaksid lapsele meeldivaid emotsioone. Raamatuid vaadates jutusta, selgita, näita. Väldi küsimist ja kontrollimist.
- Innusta last jutustama ja looge koos fantaasiajutukesi.
- Võta loetud raamat mõni aeg hiljem uuesti jutuks.
- Lugemise ajal näita sõrmega lugemise suunda ja sõnu, mida parasjagu loed.
- Juhi lapse tähelepanu sõnadele või tekstidele igapäevaelus, selgita nende kasutamist (tänavasildid, bussipeatuste tähised ja tabelid, kaupluste lahtiolekuajad, reklaamid ja teated, kauba- ja hinnasildid jm).
- Koostage tekste koduseks kasutamiseks (teated, memod, retseptid), kasutage neid mängudes.
- Õppige koos tähti. Lase lapsel leida ümbritsevast keskkonnast tähti ja sõnu (*leia raamatu leheküljelt üks sõna, mis algab A tähega; leia ajakirja kaanelt sõna EMA*).

Millal pöörduda logopeedi juurde?

- Laps räägib endiselt ebaselgelt, sõnavara on väike, laused lühikesed ja lihtsad, kõnes on palju grammatikavigu, kõne areng on aeglane ja vähene.
- Laps ei suuda oma mõtteid teistele väljendada. Tal on raske eakaaslastega suhelda ning seetõttu ka raske sõpru ja mängukaaslasid leida.
- Laps jätab raskustega meelde jutte ja luuletusi.
- Tähtede õppimine on lapsele raske, tähed ununevad kiiresti.
- Lapsele ei meeldi jutustada ning ta ei tunne huvi lugemise ja kirjutamise vastu.

Rääkige ja tehke logopeedi antud harjutusi lapsega iga päev. Järjekindel harjutamine on aluseks paremale kõnele.

TOETAV KIRJANDUS VANEMATELE

- „Terane laps“ (S. Ward, 2016)
- „Lapse kõne arendamine. Praktilisi soovitusi kõnelise suhtlemise kujundamiseks“ (M. Hallap ja M. Padrik, 2008)
- „Päev päevalt targemaks“ (E. Mägi ja K. Lukanenok, 2005)

KASULIKKE MATERJALE LAPSEGA KOOS TEGUTSEMISEKS

- Kõnearendusmäng „Mina räägin“ (D. Pabbo, P. Jalakas ja K. Virula)
- Pildimäng „Jutustades jutustama“ (M. Hallap, M. Padrik, S. Raudik)
- Lauamäng „Milline ma olen?“ (K. Poom)
- Lauamäng „Lugemismängud“ I–V osa
- Sõnaseletusmäng „Alias Junior“
- Mängude kogumik „Kõnearendusmängud“ (H. Karu ja L. Laane)
- Raamat „Lapse aja lugu“ (K. Lempu, 2016)
- Töölehtede komplekt „Õpituba. Häälikust jutuni“ (K. Mäses ja M. Varandi, 2012)
- Mukimuri mängud

Hea vanem, ära jää oma murega üksi!

NÕU JA ABI PAKUVAD:

- ✓ Sinu lapse lasteaia või kooli logopeed ja eripedagoog.
- ✓ Kohalikud hariduse tugiteenuste keskused Tallinnas, Pärnus, Tartus, Viljandis, Haapsalus ja Kuressaares.
- ✓ Haridus- ja Noorteameti Rajaleidja tugispetsialistid.

www.rajaleidja.ee

Voldik on valminud Haridus- ja Noorteameti, Tallinna Ülikooli ja Eesti Lugemisühingu koostöös.

HARIDUS- JA NOORTEAMET

TALLINNA ÜLIKOOL

